

CONSTANTIN CHERA – arheologul

La începutul primăverii, pe 7 martie 2022, a plecat dintre noi Constantin (Titi) Chera, colegul și prietenul, arheologul și profesorul, managerul, expertul și redactorul științific al revistei *Pontica*.

Născut la București (2 noiembrie 1950), vorbitor nativ de limbă germană și format la școala germană, dar cu deschideri și spre alte limbi (engleză, franceză, italiană), C. Chera a fost licențiat în istorie al universității din Sibiu (promoția 1973) și doctor în istorie (din 2001) al Universității „Ovidius” din Constanța.

Arheologia a fost domeniul care l-a atras și căruia i s-a dedicat total. După o scurtă perioadă didactică (1973-1975) și remarcat de Petre Diaconu pe șantierul arheologic de la Păcuiul lui Soare, C. Chera a devenit angajat al muzeului din Constanța. A fost pe rând muzeograf (1975-1983), muzeograf principal (1983-1993), cercetător principal (1993), cercetător principal III (1993-2003) și II (2003-2008). A avut funcții de conducere: șef de secție „Monumente în teritoriu” (1998-2005 și 2009) și director-manager (2005-2009).

Dincolo de aceste date rigide și trepte profesionale la fel de rigide în limitele lor stricte, stă omul și arheologul. În cazul lui cele două ipostaze se confundă. A dedicat muzeului tot timpul: a fost arheologul de teren, prezent în toate punctele anunțate sau nu, în care se săpa sau se ridica o construcție în Constanța; indiferent de anotimp, ignorând pericolele și înfruntând interdicțiile constructorilor, se lupta pentru cercetarea zonei și recuperarea obiectelor arheologice. O făcea cu responsabilitate și rigoare: carnetele de șantier, adevărate jurnale de săpătură, conțin informații și date exacte care îi vor folosi ulterior la redactarea tezei de doctorat. Materialele recuperate, fie că este vorba de ceramică comună, vase de sticlă – de la simple unguentarii la piese cu decor mitologic - de obiecte de bronz (discuri de oglindă, fibule, cataramă cu inscripții) sau obiecte de podoabă din aur impresionează prin numărul lor mare, diversitate și valoare patrimonială. Altele, și mai importante prin conținutul lor, aduc noi date privind seria guvernatorilor Moesiei Inferioare în secolul III p.Ch. sau despre deschiderea culturală a Tomisului în sec. II p.Ch. Ne referim aici la descoperirile din anii 1981-1982: nu mai puțin de patru stâlpi miliari recuperați de pe strada Cuza-Vodă din Constanța și sarcofagul cu inscripție funerară în versuri descoperit în săpăturile de salvare din curtea Institutului de marină „Mircea cel Bătrân”. Monumentul cu mult cel mai important este însă mormântul pictat descoperit pe 28 februarie 1988 pe faleza constănțeană și considerat cel mai valoros complex funerar din Dobrogea. Într-un

interviu pentru Discover Dobrogea, C. Chera recunoaște: „Mormântul pictat este cea mai importantă descoperire pe care am făcut-o”. Și mai departe: „nu este primul mormânt pictat, dar este cel mai bine păstrat. Noi am găsit și în zona gării și pe faleză, de-a lungul străzii Mircea, urme ale unor astfel de obiective antice, dar acesta este păstrat aproape intact, ceea ce îl face deosebit de valoros, dându-ne o imagine clară asupra artiștilor care erau în acea vreme [n.n. sec. IV p.Chr.] aici, la Tomis”. O replică a camerei funerare pictate poate fi văzută acum în expoziția de bază a muzeului constănțean. Monumentul, recunoscut ca „bijuterie a epocii antice” așteaptă încă să beneficieze de o construcție de protecție adecvată și să fie pus în valoare.

Nu a fost prima descoperire a unui monument funerar pictat datorată lui C. Chera. La începutul carierei sale, în urma cercetării arheologice întreprinse, a publicat în *Pontica 11* (1978), p. 137-141 „Un mormânt din epoca romană descoperit pe raza comunei Ostrov”. Peste ani (în 2019), profesorul Emilian Popescu va scrie „Felicit pe arheologul care a scos la iveală un atât de însemnat monument, pe domnul dr. Constantin Chera, cunoscut cercetător român, și pe toți care l-au ajutat să aibă aceste mari realizări”.

C. Chera era rezervat în recunoașterea contribuțiilor personale la îmbogățirea patrimoniului instituției. Când o făcea, rar, intervenția sa mai adăuga o piatră la cunoașterea importanței Tomisului sau era, indirect, o invitație de a vizita muzeul*.

C. Chera și-a asumat nu numai profesia, ci și responsabilitățile. S-a zbatut pentru întreținerea funcționării muzeelor tradiționale de la Histria și Adamclisi; a inaugurat două noi obiective muzeale la Hârșova și Cernavoda. A luat atitudine în momentul în care instituția constănțeană s-a aflat în pericol de a-și pierde identitatea, urmând a fi unificată, forțat, cu alte instituții de cultură. A intervenit, repetat, la autorități solicitând măsuri de salvare a monumentelor și facilități care să asigure o bună funcționare a muzeelor.

A implicat muzeul în mai multe proiecte europene: *Advanced on Site Laboratory for European Heritage Restoration* (2003-2004); *Europa Romana* (2004-2006); *Venus at Lower Danube* (2007-2008); *Istro-Pontic Cross-Border destinations for Cultural Tourism* (2010-2012); *Cultural ports from the Aegean to the Black Sea – LIMEN*; *Submarine Archaeological Heritage of the Western Black Sea Shelf – HERAS* (2013-2014). Acestea au facilitat contacte între specialiști, relații profesionale, recunoașteri internaționale. A fost deschis oricărei colaborări – fie că acestea

* Exemplificăm cu două fragmente din mărturiile lui C. Chera pentru Discover Dobrogea:

„La un moment dat s-a făcut o străpungere a actualului bulevard Brătianu către bulevardul Ferdinand, iar în acel colț în care au fost construite blocuri, în imediata apropiere a spitalului vechi, am găsit un mormânt deosebit de bogat în ceea ce privește obiectele de aur, dar și din inventarul întregului complex, care este prezent la noi [n.n. la muzeu], în sala Tezaur, sub o suprafață de sticlă”.

Și mai departe: „De-a lungul vremii am mai descoperit și numeroase vase de sticlă, care erau importate din centre de producție din Mediterana Orientală, și mai ales din atelierele siriene, care erau specializate în suflarea în tipar a unor astfel de vase. Și acestea sunt expuse în Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța și sunt indicii deosebit de importante în ceea ce privește relațiile internaționale ale Tomisului, ale metropolei Pontului Stâng, cu centre importante ale lumii romane din perioada primelor secole ale erei noastre”.

priveau proiecte de cercetare, organizarea de colocvii și conferințe, publicații, schimburi de experiență.

A fost o persoană cunoscută în mediile arheologice cele mai diverse: de la Varna și Sozopol la Berlin și München; de la Taranto în Italia la Chersones în Crimeea și la Ankara și Bodrum în Turcia. Aceasta i-a dat posibilitatea (și curajul) de a organiza, în mai multe reprize, adevărate excursii de studii pentru personalul de specialitate al muzeului pe coasta occidentală a Asiei Mici. Ceea ce mulți dintre noi știam din cărți sau documentare, a devenit o realitate în care plăcerea se combina cu cunoașterea, surpriza nu era complet depășită și noi ne întregam unui pelerinaj arheologic de recunoaștere.

Formația sa de istoric și arheolog, experiența, cunoașterea mai multor limbi străine l-au recomandat ca secretar științific al revistei *Pontica* (din 1977 până în 2005). Când revista și-a lărgit conținutul și reprezentativitatea, C. Chera a continuat să facă parte (până în 2022) din comitetul de redacție. A fost o altfel de implicare, și ea deplin asumată, care presupunea corectitudinea datelor, formulărilor, traducerilor. Și nu era numai revista și seria *Supplementa*. Se adăugau ghidurile, monografiile arheologice cu rezumatele lor, articolele destinate publicațiilor externe ș.a. Nu invoca lipsa de timp, oboseala, alte priorități care cu siguranță îl solicitau.

La el generozitatea devenea sinonimă cu colegialitatea și prietenia. Colaboratorii îi deveneau prieteni și colegii colaboratori. O lungă colaborare a avut cu Virgil Lungu, alături de care a cercetat și a publicat descoperiri din necropolele tomitane. La fel de prieteni i-au fost Mihai Irimia, Zaharia Covacef, Maria Bărbulescu și lista ar putea continua. Relațiile și prietenii sale aveau la bază un element comun: prețuirea profesiei de arheolog. Ea este aceea care l-a legat și l-a făcut apreciat de conducere, de colegii de la muzeu și de cei din afară, de persoane străine care atunci îl cunoșteau și de alții care îi împărtășeau dăruirea.

Multe ar mai fi fost de menționat: bursele în străinătate (de mai multe ori la Paris – Soissons, în Franța; la Tarento, în Italia în 1994 și la München, în Germania în 1999); congresele internaționale (într-o lungă listă geografică ce include Amsterdam, Fribourg, Viena, Roma, Rhodos, Zadar, Istanbul – listă care oricum rămâne incompletă); săpăturile arheologice de la Hemmaberg (Austria) și Chartres (Franța); sau calitatea de membru în asociații de specialitate (Association Internationale pour la Peinture Murale Antique, din Franța și Kuratorium pro Teurnia, din Austria).

Două nominalizări trebuie însă să le menționăm: cea de expert UNESCO pentru Patrimoniul Cultural Subacvatic și cea de membru în Consiliul Științific și Tehnic Consultativ al Convenției Paris 2001.

Sunt participări importante și recunoașteri meritate. Dincolo de ele a stat însă omul, arheologul, colegul și prietenul Constantin Chera. Pe acesta am vrut să-l evocăm.

Pentru tot ce ai realizat, pentru tot ce ne-ai învățat și ne-ai arătat și pentru că te-am simțit mereu alături îți mulțumim, teacher!

Livia BUZOIANU*

* Livia BUZOIANU: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: liviabuzoianu@yahoo.com.

LISTA LUCRĂRILOR

I. Cărți:

Necropolele tomitane în contextul lumii romane vest-pontice (sec. I-IV), Constanța, 1999 (teză de doctorat; mss.)

Bijuterii antice din aur din colecțiile Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Bibliotheca Tomitana VI, Constanța, 2012 (colab.).

II. Articole și comunicări:

Geme din Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Pontica 10 (1977) (colab.).

Un mormânt de epocă romană descoperit pe raza comunei Ostrov, Pontica 11 (1978).

Noi morminte din necropolele Tomisului, Pontica 12, 1979.

Morminte creștine timpurii descoperite la Ostrov, Pontica 14, 1981.

Contribuții la cunoașterea unei necropole creștine a Tomisului, I, Pontica 15 (1982) (colab.)

Noi morminte de epocă romano-bizantină la Tomis, Materiale și Cercetări Arheologice, Vaslui, 1982.

Contribuții la cunoașterea unor necropole creștine ale Tomisului, II, Pontica 16 (1983) (colab.)

Noi descoperiri din necropolele tomitane, Pontica 17 (1984) (colab.)

Un complex funerar inedit de la Tomis, Pontica 18 (1985) (colab.).

Un mormânt în plăci, de epocă romană, la Tomis, Pontica 18 (1985) (colab.).

Contribuții la cunoașterea complexelor funerare de incinerare cu rug-busta, de epocă elenistică și romană, de la Tomis, Pontica 19 (1986) (colab.).

Rituri și ritualuri funerare la Tomis, Symposia Thracologica, Miercurea Ciuc, 1986.

Noi considerații asupra necropolelor tomitane. Sesiunea de rapoarte arheologice, Timișoara, 1987.

Sarmații în Scythia Minor în lumina ultimelor descoperiri arheologice, sesiunea științifică Pontica, 1987.

Un monument de o mare valoare arheologică la Tomis, Pages of History, 1988.

Simbolistica creștină la Tomis în veacurile III-VII, Simpozionul de tracologie, Tulcea, 1988.

Un monument arheologic de o excepțională valoare la Tomis, Arta, 35, 4, 1988 (colab.).

Noi descoperiri arheologice în necropolele tomitane, Sesiunea de rapoarte arheologice, Sibiu, 1989.

Mormântul hipogeu pictat de la Tomis, Magazin istoric 22, (256) 7, 1989 (colab.).

Din nou despre gema creștină de la Constanța, Pontica 23 (1990) (colab.).

Importuri de vase de sticlă suflate în tipar, descoperite în necropolele Tomisului, Pontica 25 (1992) (colab.).

Römische Wandmalereien in neugefundenen Gräbern aus der Dobrudscha, in: *Die Schwarzmeerküste in der Spätantike und im frühen Mittelalter*, Wien, 1992.

Wandmalereien aus dem 4. Jh. n.Chr. in einem Grab von Tomis (Constanța – Rumänien), in *Functional and Spatial Analysis of Wall Painting*, Amsterdam – Leiden, 1993.

Rapport Roumanie, Paris – Soissons, 1996 (colab.).

Stratigraphische und chemische Analyse der Muster von Wandmalereien aus der Scythia Minor, in: *Roman Wall Painting*, Fribourg, 1997.

Un tombeau d'époque romaine découvert près d'Ostrov (Roumanie), in: I temi figurativi nella pittura parietale antica, Bologna, 1997.

Reprezentări mitologice în inventarele funerare din Tomis (sec. I-IV d.Chr.), Pontica 30 (1997).

Monumente religioase ale Dobrogei, Silistra, 2008.

History and Tourism at the Pontus Euxinus – Black Sea, in: Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași, 2009.

Regional Cooperation for Underwater Heritage Research, in: The Black Sea, Zadar, Croația, 2009.

Archaeological Background of the Ovidian Exile, Simpozion Publius Ovidius Naso, Salzburg, Austria, 2010.

In den Gräberfeldern von Tomis (Constanța) aufgefundenene, in: Form geblasene Glasgefäße, Grazer Beiträge, Supplementband XIII, Horn/Viena, 2010.

Submerged Prehistoric Heritage Potential of the Romanian Black Sea shelf, UNESCO Istanbul, Turcia, 2011.

The Future of Underwater Archaeology, Colocviul Științific "Factors Impacting Underwater Cultural Heritage", Bruxelles, 2011.

Räumliche Gliederung der Gräberfelder von Tomis in hellenistischer und römischer Zeit, in: Varia epigraphica et archaeologica. Volume dédié à la mémoire de Maria Bărbulescu, Pontica 52, Suppl. VI (2019).

III. Recenzii:

Alan K. Bowman and J. David Thomas, *The Vindolanda Writing Tablets*, Newcastle upon Tyne, 1974, în Pontica 9 (1976), p. 237-240.

J. Fitz și colab., *Der Römische Limes in Ungarn*, Székesfehérvár, 1976, în Pontica 10 (1977), p. 365-366.

Victor Cojocaru, Christof Schuler (Hg.), *Die Aussenbeziehungen pontischer und kleinasiatischer Städte in hellenistischer und römischer Zeit*, Stuttgart 2014, în Pontica 47 (2014), p. 611-613.

IV. Varia:

Ghid ilustrat Histria, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Ex Ponto, Constanța, 2020 (colab.).

Sesiunea științifică a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Pontica 11 (1978), p. 287-299; Pontica 12 (1979), p. 263-270; Pontica 13 (1980), p. 367-377; Pontica 14 (1981), p. 363-370; Pontica 15 (1982), p. 299-307; Pontica 16 (1983), p. 339-345.

Gh. Papuc – omagiu unui coleg și prieten, Pontica 50 (2017), p. 655-659.

Consultant științific pentru filmele documentare „Necropola” și „Repere arheologice dobrogene”, emisiuni TV la posturi locale și centrale.

